

Оксана КУШЛИК,

доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) oksana_kushlik@ukr.net

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМАТИКА ВІДСУБСТАНТИВНИХ ДІЄСЛІВ ЗІ СЛОВОТВІРНИМ ЗНАЧЕННЯМ «ПЕРЕБУВАТИ В ПСИХІЧНОМУ СТАНІ, НАЗВАНОМУ ТВІРНОЮ ОСНОВОЮ»

У статті встановлено словотвірну парадигматику відсубстантивних дієслів української мови з дериваційним значенням «перебувати в психічному стані, названому твірною основою», зокрема простежено належність дериватів до двох морфологічних зон – субстантивної та вербальної, в межах кожної зони з'ясовано континуум словотвірних значень, визначено набір словотвірних засобів для їх реалізації, окреслено чинники, які детермінують словотвірну поведінку вершинних дієслів.

Ключові слова: словотвірна парадигма, словотвірна зона, словотвірне значення, словотвірний формант, твірна основа, семантична позиція, відсубстантивне дієслово, дериват, девербатив.

Лім. 16.

Oksana KUSHLYK,

Doctor of Philological sciences, Associate Professor of Ukrainian Language
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) oksana_kushlik@ukr.net

THE WORD-FORMING PARADIGMATIC OF SUBSTANTIVISED VERBS WITH WORD-BUILDING MEANING «TO BE IN A MENTAL STATE, NAMED BY A WORD-FORMING NOUN»

The investigation of word-building potential of verbs motivated by substantives as one of the most complicated morphological classes took place in the main-central direction of derivatology is the important stage of the system research of all motivated basis of the modern Ukrainian language.

The article establishes word-forming paradigmatic of substantivised verbs of Ukrainian language with word-building meaning «to be in a mental state, named by a word-forming noun», in particular it was cleared out that the typical word-forming paradigm was formed of two word-building zones – substantive and verbal; continuum of derivational meanings of every zone is created up; complex of word-forming means for their realization is determined; possibility of explication of the same meaning by several word-forming means with distinct separation of duplets and words which are differentiated by shades of meanings are traced; language and non-language factors which activate realization of derivational potential of verbs are outlined reasons to slow down or make impossible creation by this or that key verb of derived words are given.

Key words: word-forming paradigm, word-forming zone, word-forming meaning, word-forming formant, derivative stem, semantic seat, substantivised verb, derivate, deverbative.

Ref. 16.

Oksana KUSHLYK,

доктор филологических наук, доцент кафедры украинского языка
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана
Франко (Украина, Дрогобыч) oksana_kushlik@ukr.net

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПАРАДИГМАТИКА ОТСУБСТАНТИВНЫХ ГЛАГОЛОВ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА С ДЕРИВАЦИОННЫМ ЗНАЧЕНИЕМ «ПРЕБЫВАТЬ В ПСИХИЧЕСКОМ СОСТОЯНИИ, НАЗВАННОМ ПРОИЗВОДЯЩЕЙ ОСНОВОЙ»

В статье установлена словообразовательная парадигматика отсубстантивных глаголов украинского языка с деривационным значением «пребывать в психическом состоянии, названном производящей основой», в частности прослежена принадлежность дериватов к двум словообразовательным зонам – субстантивной и вербальной, в пределах каждой зоны установлен континуум словообразовательных значений, определен набор словообразовательных средств для их реализации, названы факторы, которые предопределяют словообразовательное поведение вершинных глаголов.

***Ключевые слова:** словообразовательная парадигма, словообразовательная зона, словообразовательное значение, словообразовательный формант, производящая основа, семантическая позиция, отсубстантивный глагол, дериват, девербатив.*

Лит. 16.

Постановка проблеми. Дослідження породжувальної здатності твірних основ слів різної частиномовної належності, зумовленість цієї здатності різними мовними й позамовними чинниками, з'ясування причин нереалізації певної семантичної позиції є основними завданнями основоцентричної дериватології, розвиток якої в останні десятиріччя особливо активізувався. Засобом систематизації похідних слів, адекватним засадничим принципам основоцентричного підходу, стала словотвірна парадигма як комплексна словотвірна одиниця, що об'єднує деривати, безпосередньо мотивовані тією чи тією твірною основою.

Аналіз дослідження. В лінгвоукраїністиці на основі дослідження структури конкретних і типових словотвірних парадигм встановлено дериваційний потенціал якісних прикметників [5], чотирьох кількісно найбільших лексико-семантичних груп іменників сучасної української мови, серед яких назви осіб (за професією, соціальним станом, внутрішніми ознаками, етнічною та національною належністю), носіїв суспільно-політичних, релігійних, філософських, наукових та інших ідей, назви знарядь та засобів дії, назви локативних понять, найменування рослин [3; 4], та деяких менших за обсягом семантичних груп, зокрема іменників на позначення знарядь праці, частин тіла, металів [2], споріднення та свояцтва, рідин, абстрактних понять [10], тварин і рослин [1], темпоральних і локативних понять [14; 15].

Дієслова української мови на засадах основоцентричного підходу вивчені недостатньо. Обстежено словотвірні можливості твірних основ дієслів зі значенням конкретної фізичної дії, спрямованої на створення об'єкта [6] і руйнування об'єкта [11]. Розпочато дослідження словотвірної спроможності похідних дієслів, зокрема проаналізовано дериваційний потенціал деяких префіксальних дієслів [12; 13], встановлено словотвірну парадигматику кількісно найбільших груп відсубстантивних, відад'єктивних і відзвуконаслідувальних дієслів [8; 9]. Проте типологія словотвірних парадигм цих похідних дієслів передбачає врахування континууму словотвірних значень дериватів вершинних дієслів, об'єднаних і в менші за обсягом лексико-семантичні групи, оскільки їхня словопороджувальна здатність теж певною мірою детермінує параметризацію типової словотвірної парадигми.

Мета статті – визначити словотвірний потенціал відсубстантивних дієслів зі словотвірним значенням «перебувати в психічному стані, названому твірною основою».

Виклад основного матеріалу. Відсубстантивні дієслова зі словотвірним значенням «перебувати в психічному стані, названому твірною іменниковою основою», співвідносячись з предикатами стану, передають стан людини. Ця семантична особливість, а також диференційні ознаки, зокрема своєрідна фазовість, часова локалізованість, пасивність ролі суб'єкта, зумовлюють відповідний словотвірний потенціал таких дієслів. Вони постали здебільшого двома способами: 1) суфіксальним – за допомогою суфікса **-ува-** / **-юва**, пор.: *гарячкувати, глумувати, гонорувати, горювати, жалкувати, мандражувати, нервувати, печалувати, смуткувати, сумувати*, напр.: *Довго горювали вдови, діти, оплакували своїх наречених дівчата, приречені на довічне дівування* (Б. Тихий); *Після Василевого весілля смуткувала Марина осінь, смуткувала й зиму, а на різдво вже й розвеселилась!* (І. Нечуй-Левицький); *Сумувала, тужила [Прина] за Ігорем і торопіла від помислів про те, що не може перестати думати про нього* (Д. Корній); 2) суфіксально-постфіксальним, зокрема приєднанням до твірної іменникової основи суфіксів **-и-**, **-а-**, та постфікса **-ся**, пор.: *глумитися, гоноритися, гніватися, пишатися, сумніватися, надіятися, сміятися* та ін., напр.: *А чим дужче горячкував і гонорився Війтовський, потрясаючи папірцями, чим активніше ми підтримували його, тим настороженішими й підозрілишими ставали вороги* (І. Немирович); *Переправа монгольського війська була такою стрімкою, що приголомшила навіть найстійкіших, які ще вчора сумнівались, чи правильно вчинив воєвода Дмитро...* (О. Лупій); *...ця жінка, наче знала, що вже запізнилась кудись, однак, усупереч обставинам, їще сподівалася й надіялася, а тому поспішала* (Є. Гуцало). Словотвірний потенціал суфіксальних дієслів відрізняється від можливостей суфіксально-постфіксальних більшою кількістю семантичних позицій.

Типову словотвірну парадигму з вершинними суфіксальними дієсловами сформували дві морфологічні зони – субстантивна і вербальна. **Субстантивна** зона є однотипною, оскільки її заповнили лише деривати з транспозиційним словотвірним значенням «опредметнений стан», пор.: *гарячкування, глумування, гонорування, горювання, жалкування, мандражування, нервування, печалування, сумування, смуткування*, напр.: *Але най знає, те її [Анелі] гонорування – порожнє, як мильна булька, що тепер цінять людей за працю і розум, а не за премудрі словечка і не за те, з якого дому вона походить...* (Р. Іванчук); *Мене, звиклу до незворушного напівсонного спокою Христини Щубри, на олімпіадах найбільше вибивала з колії атмосфера загального нервового тіпання і спітнілого мандражування* (С. Андрухович); *Вже лежу, як на голках, і все з боку на бік від нервування перекидаюся* (М. Понеділок); *...її [Рифки] сірі очі, палаючі якоюсь незакритою радістю, її живі рухи та жести і навіть хід її легкий та голос дзвінкий – все те дужче не надавалося до смуткування та оханья...* (І. Франко).

Більшою за обсягом є **вербальна зона**, у якій системно представлені темпоративи зі словотвірними значеннями «початок перебування в психічному стані», «перебувати в психічному стані недовго», «перебувати в психічному стані впродовж обмеженого певними відтинками часу» та «кінець перебування в психічному стані»; квантитативи із семантикою достатнього перебування в стані та результати на позначення негативних наслідків, спричинених перебуванням у названому психічному стані. Темпоральні модифікації постали за допомогою традиційних словотворчих засобів. Починальний етап експлікує префікс **за-**, пор.: *загарячкувати, загорювати, замандражувати, занервувати, засумувати, засмуткувати*, напр.: *Параня заметушилася, загарячкувала, одірвала гудзик од кофточки* (І. Рябокляч); *Аж чи не замандражував я в нахабному освітленні юпітерів, – поруч з франтом Вернадю. Праве коліно здуріло – почало тремтіти, під-*

Кушлик О. Словотвірна парадигматика відсубстантивних дієслів...

скакувати, довелось на нього й ліктем спертися (М. Кідрук); *А Зося знов зажурилась й засмуткувала: – Якимцю, серце! мене знов нудьга бере! – промовляла вона, сидючи коло вікна та поглядаючи в садок* (І. Нечуй-Левицький).

Темпоральне словотвірне значення «перебувати в психічному стані недовго» реалізоване делімітативними дієсловами, утвореними за допомогою префікса **по-** з увиразнювальними прислівниками часу або міри чи без них, пор.: *погарячкувати, погонорувати, погорювати, пожалкувати, понерувати, посумувати, посмуткувати*, напр.: *Посумувала-посумувала Леся та знову до шафи, щоб якусь одежину продати, бо їй обіду не буде* (А. Костенко) і *– Не гріши, доню. Бачу, як він журиється, сумує, коли тебе нема. Боюсь, що посумує, понудьгує отак якийсь час, а потім зірветься чи в п'янство, чи в якийсь розбій* (М. Стельмах).

Унаслідок поєднання префікса **по-** з деякими відсубстантивними дієсловами цієї семантичної групи утворюються перфективи, які, зберігаючи лексичне наповнення своїх твірних дієслів, передають лише доведення названого ними стану до певної внутрішньої межі, тобто виражають загальнорезультативне значення, пор.: *погарячкувати, погонорувати, пожалкувати, понерувати* тощо, напр.: *– Ми віддаємо належне вашому патріотичному намірові. Але якщо ви при цьому погарячкували, піддалися загальному настроєві, виявили просто юнацьку поспішливість, то ще не пізно забрати заяву назад: ось вона* (О. Гончар); *Вона [Марія] таке почула вперше, роззубилася, понерувала і побігла додому, а плакала від радості* (С. Лавренюк).

Від дієслів *горювати, сумувати* утворені пердуративні деривати *прогорювати, просумувати*, тобто дієслова, що передають стан, тривалість якого обмежена певним відтинком часу. Виразником цієї словотвірної семантики послугував префікс **про-** і обов'язковий часовий конкретизатор тривалості стану, напр.: *Здається, піввіку прогорювали на чужині. Вони йшли назустріч волі, а їм назустріч сунула зима* (А. Михайленко); *Вернулась мовчки до хати і просумувала до смерку. Не світила каганця, сиділа коло комина, і все ждала, і ждала* (І. Цюпа).

Зрідка пердуративного словотвірного значення надає дієсловам префікс **пере-**, пор.: *перегорювала, пересумувала*, напр.: *...а дітки – одно не говорить, друге не ходить, а третє не вміє сидіти, – дрібненькі, догледіти нікому, бо свекруху того-ж таки року, як Олеся віддалась, поховали. Пересумує день у роботі, увечері біжить – що там мої діточки, як? (Марко Вовчок). За умови відсутності в реченні часового конкретизатора тривалості стану такі дієслова експлікують завершення перебування в психічному стані, напр.: *Кивнула головою. – Трапилось, – відповіла тихо, спокійно, як людина, що вже перегорювала горе своє і зрозуміла, що ніхто нічим їй зарадити не зміг і не зможе* (К. Базенко); *Можливо, він і переболів душею, пересумував, наплакався... Час-бо лікує сердечні рани* (Н. Фіалко).*

У вербальній зоні словотвірних парадигм аналізованих дієслів наявні також деривати на позначення достатнього перебування в стані, які репрезентують один з різновидів квантитативних модифікацій. Вони утворені приєднанням до твірного дієслова конфікса **на-** ... **-ся**, пор.: *нагорюватися, нажалкуватися, насмуткуватися, насумуватися, нанеруватися* та ін., напр.: *Люди раділи з тих змін, що сталися в житті Ганни. – Нагорювалася, сердешна, за тим п'яницею несусвітним, то нехай хоч за Байдою порозкошує, – говорили вони* (Д. Бедзик); *– Я їй хотів іще сказати, що я, блукаючи повсюди, насмутився, і що вона насумувалася, нажалкувалася, бо не таку пару собі вибрала...* (М. Понеділок).

Результативне словотвірне значення виражають відсубстантивні дієслова з конфіксом **до-** ... **-ся**, який зазвичай надає їм семантики негативного наслідку, спричиненого

тривалим перебуванням в стані, пор.: *доглузуватися, догоноруватися, донервуватися*, напр.: [Настя]. *Додурила до краю, доглузувалася до зав'язки!* (М. Кропивницький); *До декого з панства уже почали навідуватися крамольні думки і здогадки про те, що Річ Посполита доскакала...* *Допарадувалася...* *Добалювалася, дочванилася, догонорувалася, дознуцалася, дограбувалася і ще з півдесятка всіляких «до»...* (Б. Бастюк).

Континуум словотвірних значень дериватів вербальної зони поповнився також за рахунок дієслів з комбінованим темпорально-квантитативним значенням починальної інтенсивності (так званий аугментативний дієслівний рід [16, 241; 7, 49]). Його експлікатором слугує конфікс **роз-** ... **-ся**, пор.: *розжалкуватися, рознервуватися, розсумуватися* та ін., напр.: *Звали її Катерина Йосипівна, і, з'ясувавши причину нашого візиту, вона помітно рознервувалася* (В. Андрусів); – *Я розсумувалася. Мене абсолютно не хвилювало те, що любий сказав, що це ще не точно* (В. Андрусів).

Типова словотвірна парадигма відсубстантивних дієслів, утворених суфіксально-постфіксальним способом, теж складається із субстантивної та вербальної зон, але наповнені вони менше, ніж відповідні зони типової парадигми суфіксальних дієслів із цією ж словотвірною семантикою.

До **субстантивної** зони ввійшли деривати із суфіксом **-нн-** на позначення опредметненого стану, пор.: *гнівання, пишання, сумнівання*, напр.: *Ярослав потоптав ту грамоту, довго кипів у той день, але, врешті, вгамувався в молитві, бо й що б допомогло йому гнівання* (П. Загребельний); ... *спокуса підстерігає і найдобрішого в світі цьому, – перестережися й ти а щонаймудріших на віру і сумнівання, бо велено і мені в цьому світі замкнутому лишити однісіньке право на що...* (В. Медвідь).

Деривати **вербальної** зони реалізували лише весь континуум темпоральних словотвірних значень. Виразниками семантичної позиції «початок перебування в психічному стані» послугували префікси **за-**, **роз-**, напр.: *загоноритися, загніватися, запишатися, засміятися, засумніватися, розгніватися, розсміятися*. За ступенем вираження цієї темпоральної семантики дієслова об'єднані в три групи. До першої належить дієслово *засумніватися*, яке виражає початковий етап перебування в стані без жодних значеннєвих нашарувань, напр.: *Остаточо охолонувши, Ігор навіть засумнівався, чи зможе на голубому оці підставити Безкоровайного, свого теперішнього шефа-конкурента...* (В. Гужва). Друга група охоплює дієслова *загніватися, засміятися, розсміятися*, у семантиці яких синтезовано початковий етап стану, інтенсивність його тривання і неможливість продовження через вичерпність, напр.: – *А вона [Віра], не знаєти за що, на мене загнівалася* (О. Звичайна); *Коли ввів її [Настасю] кизляр-ага у величезну, напівтемну ложницю, усю в тяжких, протканих золотом тканинах, у килимах, в запаморочливих ароматах, що розпливалися з великих бронзових курільниць, вона засміялася голосно, зухвало* (П. Загребельний); *Хлопець розсміявся і кинувся за пілоткою* (Р. Горovий). Третю групу сформували дієслова *загоноритися, запишатися*, що залежно від контексту можуть передавати і перший, і другий відтінки темпорального значення, пор.: *Спершу він [Максим] запишався, почав гордувати нижчими себе, а найбільше – своїми земляками; став їх ганяти, а часом і зуботичку давати...* (Панас Мирний) і *Одхилив [Роман] голову набік, глянув на своє писання й запишався* (Ю. Збанацький). Таку ж особливість виявляє і відсубстантивне дієслово *розгніватися*. Проте критерієм розмежування кожного відтінку слугує контекст, тобто наявність / відсутність у реченні прислівників міри та ступеня, що супроводжують аналізоване відсубстантивне дієслово. Якщо дієслова супроводжуються такими прислівниками, вони належать до першої групи, тобто девербативів, які експлікують власне початковий етап, напр.: *Лаврін троху*

розгнівався на себе... (Ю. Мушкетик); у разі самостійного вживання – до другої групи, тобто дієслів із синтезованою семантикою, напр.: *Філон розгнівався, але не знаходив способу запитати в дівчини ім'я* (Ю. Мушкетик). Можливий і третій варіант, коли аналізований девербатив актуалізує прислівники надмірної інтенсивності. Тоді здебільшого йдеться про його квантитативне значення надмірності, напр.: *Бату-хан дуже розгнівався, довідавшись про проломи льоду на кількох переправах...* (О. Лупій).

Засобом вираження нетривалого перебування в стані слугує префікс **по-**, пор.: *погоноритися, погніватися, попишатися, посміятися*, напр.: *Савка приїхав на тиждень, погонорився перед сільськими хлопцями своїми костюмами* (А. М'ястківський); – *Тоді я дав надлоручковій спокій, хай погнівається* (О. Гижя); *Чоловік попишався цим високим призначенням* (О. Гижя).

У словотвірних парадигмах дієслів *гніватися, пишатися* та *сміятися* цей префікс є водночас виразником фінітивного словотвірного значення, тобто визначає завершальну фазу перебування у стані, названому твірним дієсловом, напр.: *Я можу продемонструвати Вам, але боюся, щоб ви не погнівалися на мене, або ще й не чулися добре після того* (В. Мерещак).

Дієслова *гніватися* і *сміятися* розвинули модифікаційно-мутаційні словотвірні значення – відповідно «посваритися з ким-небудь» і «поглузувати з кого-небудь», напр.: *Ти, може, погнівалася з Орисею? – спитала мама таким самим голосом, як питає лікар, обстукуючи груди* (Ірина Вільде); *І розгнівався я тоді на Божий світ, який так жорстоко посміявся з мене, і запрявся мститися йому, доки не знайду свій кінець* (О. Гаврош). Уживання цих дієслів з другим словотвірним значенням дає підстави констатувати витіснення їхньої модифікаційної семантики на периферію. Особливо це стосується девербатива *погніватися*, який розширив обсяг своєї словотвірної семантики за рахунок дистрибутивного значення, напр.: *Цього дня всі намагаються бути ввічливими, не сваритися ні з ким, не сперечатися. Навіть ті, що колись за щось погнівалися, взаємно перепрошуються* (А. Лаківчук).

Суфіксально-постфіксальні відсубстантивні дієслова реалізували за допомогою префікса **про-** пердуративне темпоральне словотвірне значення «перебування в психічному стані впродовж окреслено відтинку часу», пор.: *просміятися, просумніватися*, напр.: *Таке вже з ним [Ростиком] раз було, коли померла його улюблена бабуся Ірма. Тоді він просміявся п'ять днів з невеличкими перервами, після чого його спровадили на лікування* (М. Гримич).

Девербативи з префіксами **пере-, до-, ви-, по-, з-, про-** сформували групу темпоральних модифікацій зі значенням завершального етапу перебування в психічному стані, причому деякі з них тяжіють до квантитативного словотвірного значення достатнього перебування в психічному стані чи результативності внаслідок такого перебування. Нейтральне, позбавлене семантичних нашарувань значення притаманне похідним дієсловом, утвореним за допомогою префікса **пере-**, пор.: *перегніватися, пересміятися, досміятися, прогніватися*, напр.: *Але на самого себе я вже перезлився і перегнівався* (С. Степа); *Старий Хихиня пересміявся, сплюнув і почав поратися біля квітів, високий, коцавий, могутній, як та стара груша, що підносилася над його куренем* (В. Нестайко). Решта словотворчих засобів надає дериватам додаткових значеннєвих відтінків, зокрема: префікс **до-** – «довести стан до певної нейтральної межі» і «довести стан до чогось небажаного», напр.: *Замолоду не досміявся, візьму своє. Чи радість, чи горе, чи здоровий, чи хворий – сміятимусь* (С. Журахович) і *То було попередження, але він [Корявий] не йняв віри, сміявся, під'юджував її* [Прину]. Досміяв-

ся... Доказали доброзичливці мамці (В. Іванина); префікс **ви-** – «насміятися досхочу» і «насміхатися», напр.: *Деркач хотів ще щось сказати, але Любаска розкинувся у фотелі, гомонів сміхом, махав рукою у повітрі, а коли висміявся гаразд, споважнів і говорив спокійно* (М. Яцків) і *Коли загрозили йому судом, висміявся, й іронічно докинув, щоби «не тратили часу», бо суд все за паном, а тим більше тепер, коли на його внесок влада запровадить знову добродійну панцину* (О. Солтисік); префікс **на-** – «досхочу посміятися» (з виразним відтінком інтенсивності) і «поставитися до кого-, чого-небудь глузливо», напр.: *Адже Міхал довгі роки був їх другом, скільки разів заповідав до театру водив, скільки бочок пива льонішанівцям поставив, а наспівався, насміявся, натішив їх* (Р. Іваничук) і *Не схотів князь слухати волхвів, насміявся й прогнав зі свого пишного палацу* (Н. Дев'ятко).

Завершальний етап перебування в психічному стані у вербальній зоні вершинного дієслова *надіятися* виражають деривати *понадіятися* і *знадіятися*, що постанали за допомогою відповідно префіксів **по-** і **з-**. Особливістю цих дієслів є те, що в межах своєї спільної словотвірної семантики вони пов'язані антонімійними відношеннями: *понадіятися* означає «покластися на кого-, що-небудь», напр.: *Мав скитальник виразні глибокі очі, у таких очах могла жити пам'ять про пережите, і я **понадіявся**, що мені вдасться проникнути в неї й розгадати таємницю життя пропалого покоління* (Р. Іваничук); *знадіятися* – «зневірися в кому-, чому-небудь», напр.: *І ось тоді вже, коли Яків знадівся зовсім, щоб її бачити, – мов сонце засяло йому – маленький од Наталі лист* (С. Васильченко).

Префікс **по-** у словотвірній парадигмі дієслова *гніватися* експлікує квантитативне значення «охоплення психічним станом усіх або багатьох суб'єктів», напр.: *Цього дня [святвечора] всі намагаються бути ввічливими, не сваритися ні з ким, не сперечатися. Навіть ті, що колись за щось погнівалися, взаємно перепрошуються* (А. Яківчук).

Перфектив на позначення завершення перебування в стані *пересміятися*, утворений за допомогою префікса **пере-**, у формі недоконаного виду також може спеціалізуватися на вираженні цієї семантики, напр.: *Дівчата зиркали на новачка з-під лоба, пересміювалися між собою і виразно жестикулювали* (А. Бачинський).

Висновки. Словотвірний потенціал відсубстантивних дієслів зі словотвірним значенням «перебувати в психічному стані, названому твірною основою» залежить від семантики мотивувального іменника та відповідно вершинного дієслова, співвіднесення цього вершинного дієслова з предикатами стану, а також словотворчого засобу, за допомогою якого постало вершинне дієслово. Суфіксальні дієслова представлені двозонними словотвірними парадигмами із системно реалізованими значеннями субстантивної («опредметнений стан») і вербальної («почати перебування в стані», «перебувати в стані упродовж нетривалого часу», «перебувати в стані впродовж обмеженого певними відтинками часу», «завершити перебування в стані», «почати інтенсивне перебування в стані», «достатнє перебування в стані», «результат перебування в стані») зон. Дещо змінюється склад вербальної зони такої самої двозонної типової словотвірної парадигми суфіксально-постфіксальних дієслів. Ці дієслова не реалізують словотвірного значення результату перебування в психічному стані, зате розвивають семантику розподільності цього перебування між усіма чи багатьма учасниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бачкур Р. О. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Р. О. Бачкур. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.

Кушлик О. Словотвірна парадигматика відсувстивних дієслів...

2. Беркешук І. С. Дери́ваційний потенціал іменників у сучасній українській мові (назви знарядь праці, частин тіла, металів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. С. Беркешук. – Івано-Франківськ, 2007. – 20 с.
3. Валюх З. О. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові : [монографія] / З. О. Валюх. – К. ; Полтава : АСМІ, 2005. – 356 с.
4. Валюх З. О. Типологія словотвірних парадигм іменника в українській мові : дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Зоя Орестівна Валюх. – К., 2006. – 335 с.
5. Грещук В. Український відприкметниковий словотвір / Василь Грещук. – Івано-Франківськ : Плай, 1995. – 208 с.
6. Джочка І. Ф. Віддієслівний словотвір / І. Ф. Джочка, Н. М. Пославська // В. В. Грещук, Р. О. Бачкур, І. Ф. Джочка, Н. М. Пославська. Нариси з основоцентричної дериватології; [за ред. Василя Грещука]. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. – С. 154–324.
7. Колібаба Л. Проблема зв'язку родів дії та словотвірних категорій дієслів / Лариса Колібаба // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2006. – Вип. III. – С. 45–52.
8. Кушлик О. П. Словотвірна парадигматика похідних дієслів в українській мові : [монографія] / О. П. Кушлик. – Дрогобич : Коло, 2015. – 384 с.
9. Кушлик О. П. Типологія словотвірних парадигм похідних дієслів в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. П. Кушлик. – К., 2016. – 40 с.
10. Микитин О. Д. Структурно-семантична типологія словотвірних парадигм іменників у сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. Д. Микитин. – Івано-Франківськ, 1998. – 20 с.
11. Пославська Н. М. Віддієслівний словотвір / Н. М. Пославська, І. Ф. Джочка // В. В. Грещук, Р. О. Бачкур, І. Ф. Джочка, Н. М. Пославська. Нариси з основоцентричної дериватології; [за ред. Василя Грещука]. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. – С. 154–324.
12. Сегін Л. В. Дери́ваційний потенціал дієслів динамічної просторової локалізованості з префіксом *нид-* в українській мові / Л. В. Сегін // Семантика мови і тексту : [матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції]. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 545–548.
13. Сегін Л. В. Словотворча продуктивність дієслів динамічної просторової локалізованості з префіксом *ви-* в українській мові / Л. В. Сегін // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : [зб. наук. праць / ред. Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін.]. – Кривий Ріг, 2014. – С. 107–116.
14. Скварок О. Структура словотвірних парадигм іменників – назв одиниць виміру часу / Оксана Скварок // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету, 1999. – Вип. 4. – С. 143–151.
15. Скварок О. Семантико-поняттєві передумови реалізації словотворчого потенціалу твірного слова (на матеріалі непохідних локативних іменників) / Оксана Скварок // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного ун-ту, 2000. – Вип. 5. – С. 86–93.
16. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові : [монографія] / С. О. Соколова. – К. : Наук. думка, 2003. – 283 с.

REFERENCES

1. Bachkur R. O. Struktura slovotvirnykh paradyhm ukrainskykh nazv tvaryn ta roslyn : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 «Ukrainska mova» / R. O. Bachkur. – Ivano-Frankivsk, 2004. – 20 s.
2. Berkeshchuk I. S. Deryvatsiyni potentsial imennykiv u suchasni ukrainskii movi (nazvy znariad pratsi, chastyn tila, metaliv) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 «Ukrainska mova» / I. S. Berkeshchuk. – Ivano-Frankivsk, 2007. – 20 s.
3. Valyukh Z. O. Slovotvirna paradygmatyka imennyka v ukrayins`kii movi : [monografiya] / Valyukh Zoya Orestivna. – K.; Poltava, ASMI, 2005. – 356 s.

4. Valiukh Z. O. Typolohiia slovotvirnykh paradyhm imennyka v ukrainskii movi : dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. filol. nauk : spets. 10.02.01 «Ukrainska mova» / Zoia Orestivna Valiukh. – K., 2006. – 335 s.
5. Greshchuk V. Ukrainskyi vidpryketnykovyi slovotvir / Vasyl Greshchuk. – Ivano-Frankivsk : Plai, 1995. – 208 s.
6. Dzhochka I. F. Viddiieslivnyi slovotvir / I. F. Dzhochka, N. M. Poslavska // V. V. Greshchuk, R. O. Bachkur, I. F. Dzhochka, N. M. Poslavska. Narysy z osnovotsentrychnoi deryvatolohii ; [za red. Vasyliia Greshchuka]. – Ivano-Frankivsk : Misto NV, 2007. – S. 154–324.
7. Kolibaba L. Problema zv'iazku rodiv dii ta slovotvirnykh katehorii diiesliv / Larysa Kolibaba // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriia "Linhvistyka" : zb. nauk. prats. – Kherson : Vydavnytstvo KhDU, 2006. – Vyp. III. – S. 45–52.
8. Kushlyk O. P. Slovotvirna paradyhmatyka pokhidnykh diiesliv v ukrainskii movi : [monohrafiia] / O. P. Kushlyk. – Drohobych : Kolo, 2015. – 384 s.
9. Kushlyk O. P. Typolohiia slovotvirnykh paradyhm pokhidnykh diiesliv v ukrainskii movi : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. filol. nauk : spets. 10.02.01 "Ukrainska mova" / O. P. Kushlyk. – K., 2016. – 40 s.
10. Mykytyn O. D. Strukturno-semantychna typolohiia slovotvirnykh paradyhm imennykiv u suchasni ukrainskii movi : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 «Ukrainska mova» / O. D. Mykytyn. – Ivano-Frankivsk, 1998. – 20 s.
11. Poslavska N. M. Viddiieslivnyi slovotvir / N. M. Poslavska, I. F. Dzhochka // V. V. Greshchuk, R. O. Bachkur, I. F. Dzhochka, N. M. Poslavska. Narysy z osnovotsentrychnoi deryvatolohii; [za red. Vasyliia Greshchuka]. – Ivano-Frankivsk : Misto NV, 2007. – S. 154–324.
12. Sehin L. V. Deryvatsiinyi potentsial diiesliv dynamichnoi prostorovoi lokalizovanosti z prefiksom pid- v ukrainskii movi / L. V. Sehin // Semantika movy i tekstu : [materialy IKh Mizhnarodnoi naukovoii konferentsii]. – Ivano-Frankivsk, 2012. – S. 545–548.
13. Sehin L. V. Slovtvorcha produktyvnist diiesliv dynamichnoi prostorovoi lokalizovanosti z prefiksom vy- v ukrainskii movi / L. V. Sehin // Filolohichni studii : Naukovyi visnyk Kryvorizkoho natsionalnogo universytetu : [zb. nauk. prats / red. Zh. V. Koloiz (vidp. red.), P. I. Bilousenko, A. Z. Bratski ta in.]. – Kryvyi Rih, 2014. – S. 107–116.
14. Skvarok O. Struktura slovotvirnykh paradyhm imennykiv – nazv odynyts vymiru chasu / Oksana Skvarok // Visnyk Prykarpatskoho natsionalnogo universytetu. Filolohiia. – Ivano-Frankivsk : Vyd-vo Prykarpatskoho natsionalnogo universytetu, 1999. – Vyp. 4. – S. 143–151.
15. Skvarok O. Semantiko-poniattievi peredumovy realizatsii slovtvorchoho potentsialu tvirnogo slova (na materialy nepokhidnykh lokatyvnykh imennykiv) / Oksana Skvarok // Visnyk Prykarpatskoho natsionalnogo universytetu. Filolohiia. – Ivano-Frankivsk : Vyd-vo Prykarpatskoho natsionalnogo un-tu, 2000. – Vyp. 5. – S. 86–93.
16. Sokolova S. O. Prefiksálny slovotvir diiesliv u suchasni ukrainskii movi : [monohrafiia] / S. O. Sokolova. – K. : Nauk. dumka, 2003. – 283 s.

Статтю подано до редакції 12.03.2016 р.